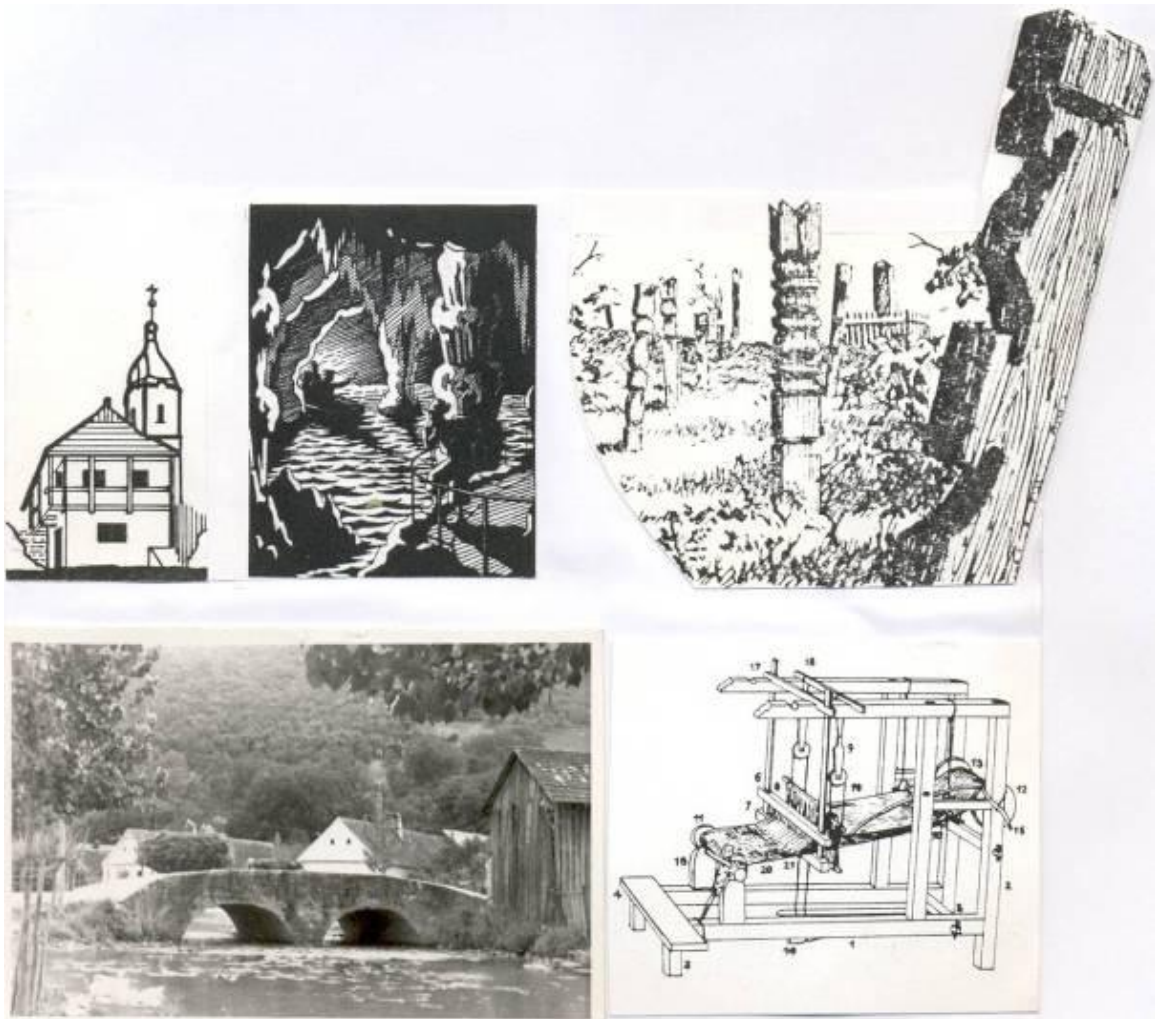

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK

17. füzet, 2002

**Kiadja: a SZINLŐ Barlangi-vendégforgalmi Kft.
a jósvafői tájház (Falumúzeum) létrehozója és
üzemeltetője
Szerkesztette: Szablyár Péter**

Jósvafő jövője – Jósvafő múltja

2000. júliusában, a falunapok előtti héten rendeztük meg Jósvafőn a Tájházban a Borsod-Abauj-Zemplén-megyei tájházak találkozóját. 2001-ben Tardon találkoztunk újra, majd ebben az évben Cigándon. Talán ezeknek a találkozóknak a sikere is hozzájárult ahhoz, hogy a XIII. Népi Építészeti Konferencia békési rendezvényén megfogalmazódott egy országos szövetség létrehozásának a gondolata. A gondolatokat tettek követték. A békésen megbízott előkészítő bizottság 2002. november 26-ra megszervezte a Magyarországi Tájházak Szövetségének alakuló közgyűlését a Magyar Kultúra Alapítvány Budavár-termébe a budai Szentháromság térre. A 67 megjelent és regisztrált résztvevő elfogadta a szövetség alapszabályát, megválasztotta a 9 fős elnökséget, a három fős felügyelő bizottságot; elnökké Dr. Füzes Endrét: a Szabadtéri Néprajzi Múzeum nyugalmazott főigazgatóját, ügyvezető elnökké szerény személyemet. A szövetség székhelye Jósvafő, ahol az Önkormányzat a Kultúrházban egy helységet bocsátott rendelkezésünkre. A dicsőség tehát megvan, most már jöhetnek a feladatok. Magyarországon több, mint 300 tájház működik. Ezek zöme az elmúlt években a közgyűjteményi-múzeumi szféra periferiájára szorult. A rendszerváltoztatást követő tulajdonosváltások, a szűkös pénzforrások polarizálódása, a szakmai integráltság hiánya oda vezetett, hogy a hazai tájház-együttes egy meglehetősen leromlott – részben műemlék – épületegyüttessel, anyagiak hiányában kedvezőtlen körülmények között tárolt, nem megfelelően restaurált, sok esetben leltározatlan, több százezer darabból álló műtárgyállománnyal lépte át a 21. század küszöbét. Ezen a kedvezőtlen helyzeten kíván változtatni a most megalakult Szövetség. Személy szerint én bízom abban, hogy közös ügyünket sikerre vihetjük és ezzel tovább öregbíthetjük szeretett településünk, Jósvafő hírnevét. Ezúton is megköszönöm mindenkinek az eddigi támogatást, hiszen nélkülük mindez nem így történt volna!

Budapest-Jósvafő, 2002. december

Szablyár Péter

<p>Ez a kiadvány bolti terjesztésre nem kerül. Másolása nem tilos, inkább megtisztelő. Készült 100 számozott példányban, ez a(z) példány!</p>

Mottó:

*...egy kultúra teljes kimúlását az jelzi, ha
maradványait múzeumokba, skanzenekbe,
kiállításokra gyűjtik, néprajzi érdekességként
mutogatják, maguk az ott élők is már csak
múzeumaikból ismerik....*

Benedek István: Mandragóra (1979)

A népi műemlékvédelem problémái és új tájházi funkciók keresése az Aggteleki Nemzeti Park területén*

- Szablyár Péter –

Bevezető gondolatok

Némi szorongással készültem erre az előadásra. Végzettségemet tekintve geológus és kohómérnök vagyok. Az elmúlt évtizedben egy alig 400 fős település – Jósvafő - helytörténetét kutatom, mindezt egy Világörökség részét képező nemzeti park területén. Előadásomban azokat a szerény tapasztalataimat szeretném megosztani Önökkel, amelyeket az elmúlt időszakban szereztem. Különös impulzust adott a tanácskozás helyszíne, ahová számtalan családi szál fűz, hiszen anyai nagyapám – néhai Dr. Banner Benedek VI. gimnáziumig itt tanult Békésen, de néprajzi és régészeti kutatásai később is visszavezették erre a tájra. Testvére, Dr Banner János - aki a békési gimnáziumban érettségizett, majd 1968-ig az ELTE ősrégészeti tanszékének vezetője volt – számos publikációjában foglalkozott Békés településföldrajzával, történetével. Ezek közül csak az 1910-ben írt: A békési magyarság népi építkezése, vagy az 1913-ban megjelent: A békési cigánylakások c. cikket emelném ki. E – talán genetikai háttérű – indíttatások mellett engem a még ismeretlen föld alatti világ, a még ismeretlen barlangok vezettek el az Aggteleki karsztra, de ezek rendszeres megközelítése, kutatása során egyre jobban megfogott a táj, az épített környezet, az itt élő emberek múltja, változó mindennapjaik igen érzékeny egyensúlyban tarthatósága, e térség jövője.

A terület körülhatárolása

Az Aggteleki- vagy Észak-borsodi karsztvidék a Gömör-Tornai Karszt déli része. Területe történelmünk során három vármegye közigazgatási területéhez is tartozott: Gömörhöz, Borsodhoz és Tornához (Abauj-Tornához), melyek határai többször változtak.

* Elhangzott a XIII. Békési Népi Építészeti Konferencián 2002. szeptember 18-án

A földrajzi tájbeosztás szerint területe nem az Északi-Közép-hegység része, hiszen szerkezetileg inkább az észak-nyugati Kárpátok belső vonulatához tapad. Középtájként az Aggteleki-Rudabányai-hegységhez sorolják. Kistáji hovatarozását tekintve is tarka a kép, míg a Park törzsterülete az Aggteleki-hegységre esik, további részei a Putnoki-dombság (DNY-i Szöglet), az Alsó-hegy (ÉK-i része), a Szalonnai-hegység, a Bódva-völgy és a Rudabányai-hegység (DK-i részek) kistájai között oszlanak meg.

Területünk védelmének története is sajátos: 1978-ban Aggteleki Tájvédelmi Körzetté, 1985-ben Nemzeti Parkká nyilvánították. A Nemzeti Park különböző védettségű zónáit a 2. ábra mutatja. A védelmi erőfeszítések nemzetközi elismerését bizonyítja, hogy 1995-ben az Aggteleki és a Szlovák karszt barlangjait felvették az UNESCO Világörökség listájának természeti értékei közé.

Az alig 20 ezer hektár kiterjedésű Nemzeti Park területének változatosságát és sokszínűségét nem kizárólag a felszíni- és föld alatti világ tarkasága, hanem a területén élt és élő ember évezredek jelenlétének épített környezete is meghatározza.

Bár teljes bel- és külterületével mindössze két település – Aggtelek és Jósvafő – található a Park területén, a védett terület 21 község közigazgatási területét érinti.

A települések arculatváltozásai, az ezeket meghatározó tényezők

A települések arculatváltozásával az építészettörténet és a néprajz részletesen foglalkozik. Most csak azokat a tényezőket kívánom megemlíteni, amelyek változásai új kihívásként jelennek meg a népi műemlékvédelem területén.

A települések szerkezetének változásai

Településeink a II. Világháborúig helyi adottságok, szokások, hagyományok és ezek kölcsönhatásainak eredőjeként fejlődtek. A konszolidálódó szocializmus lakásépítési programjainak hatására részben az ősi portákon, vagy beépítetlen belterületi ingatlanokon építkeztek. Szerencsésebb esetben a települések különálló – addig külterületi - részein alakítottak ki új házhelyeket, lakóövezeteket. Ez utóbbi esetben a települések régi beépítésű részei kevésbé károsodtak. A településeken átvezető közforgalmú utak szélesítése, a korábbi esztétikus – de keskeny és kis teherbírású – hidak elbontása, a falvak központjában kialakított nagy fordulási sugarú autóbusz-fordulók szinte felmetszték a korábbi, intim hangulatú településrészeket.

Az **udvar-elrendezések** változása nem követte azonnal a földművelő-állattartó paraszti gazdálkodás II. Világháborút követő – kezdetben gyors, majd azt követően lassabb, de gyakorlatilag annak teljes feladásával járó változását. Az állattartás drasztikus csökkenése a téli takarmány tárolására szolgáló csűrök fokozatosan lomtárrá válásához, szerkezeteik gyors pusztulásához vezetett. A szaporodó – és nagy becsben tartott – gépkocsik számára gyakran az omladozó csűrök alá építenek városi mintájú garázsokat. A négy lábú jószágok fokozatos eltűnésével az istállók is elvesztik jelentőségüket, rohamosan pusztulnak.

Az **utcabéépítettség** (a lakóházak utcához viszonyított helyzete) szerencsére nem változott jelentősen, hasonló módon a települések utcahálózata sem. Az új lakóövezetek kialakításánál már merőleges utca- és házhely kijelölést alkalmaznak, uniformizált tömbök jelennek meg (ésszerűtlen területszűréssel, kis előkertekkel, minimális gazdasági épülettel (disznó- és csirkeól) és elégtelen lakóépület-távolsággal).

A fentiekben vázolt – alapvetően társadalmi gazdasági és politikai - változások hatását jól szemlélteti Jósvafő földterületének művelési ágak szerinti változása a XIX. századtól napjainkig.

1. táblázat

<i>Művelési ágak</i>	1865	1895	1935	1965	1998
	terület (kataszteri hold)				
Erdő	2417	2383	2376	2391	2389
Szántó	555	754	819	699	69
Műveletlen	168	-	-	-	-
Rét	103	197	183	239	1078
Legelő	328	214	189	236	-
Kert	na	72	67	85	53
Szőlő	66	73	11	11	8
Egyéb	168	69	102	81	145
Összesen	3637	3762	3747	3742	3742

A településeken élők számának drasztikus csökkenését az üresen álló lakóházak számának növekedése, az utóbbi évtizedben az évi egy-két hetes-hónapos használat sajátos jegyei jelzik.

Népi építészeti emlékeink állagmegóvásának problémái, ki nem használt lehetőségek

A meglévő épületállomány (lakóházak, csűrök, pajták, ólak, egyéb melléképületek) problémáit két részre bontom:

Lakóházak

A 19-20. század első felében épült lakóházak zöme talajnedvesség elleni szigetelés nélkül, a helyi építkezési szokásoknak megfelelően készült: gerendavázis vályog, vagy ú.n. rakott falas (kő + sár) felmenő falakkal. Az utólagos szigetelés iparszerű módszerei (szakaszos, ionizációs, stb) sok esetben fizikailag sem alkalmazhatók, de a tulajdonosok anyagi lehetőségei sem engedik meg ezt. Az elmúlt évtizedben újabb veszélyforrások jelentek meg:

- egyre több településen vezetik be a földgázt, a gázfűtés a szigeteletlen helységekből súlyos épületfizikai károsodást okoz (egyre fokozódó nedvesedés, penészedés, gombásodás, stb.)
- a szerves oldószerű és vízbázisú műanyag falfestékek elterjedése fokozatosan kiszorítja a hagyományos meszelést, ezek valósággal megfullasztják az épületeket, a hidegpontokon, hőhidakon megindul a penészedés és a fizikailag elzárt épületelemek korhadása;
- a „korszerű” – városias – padló- és falburkoló anyagok alkalmazása súlyos károkat okoz, az intenzív fűtéssel interferálva „maguk fölé” nyomják a talaj-nedvességet;
- a fagerendás, deszka borítású mennyezeteket beborítják, kivakolják, szintetikus festékekkel festik, ez a fűtésszerkezetek gombásodásához, nem megfelelő szellőzéséhez, fokozatos tönkremeneteléhez vezet.;
- a szép tornácós házak elé épített „praktikus” műanyag előtetők jelentős esztétikai károkat okoznak.; követve a korábbi homlokzati hármaskabla beépítési hullámot.

Melléképületek

A melléképületek gyors eróziója a funkció elvesztésével kezdődik. További problémák:

- a fa szerkezetű építmények szerkezeti elemei, néhány kritikus ponton kezdenek károsodni;
- a tetőhéjalás apró hibái helyrehozhatatlan károkat okozhatnak a faszervezetekben is (beázás, korhadás);
- a régebbi típusú cserépfajták hiánya a gyors pótlást ellehetetleníti; de az általában idős tulajdonosoknak néhány cserép pótlása is megoldhatatlan feladatot jelent;
- az építmények egy része lomtárrá válik, szerkezeteik ellenőrizhetetlenné, megközelíthetetlené válnak;

- a felhagyott istállók, ólak a farontó gombák tenyésztő-telepei, egy-egy kis gócból egy egész épületcsoport elfertőződhet.

Javaslatok

- a védendő épületek korszerűsítését – részben vissza nem térítendő támogatás kedvezményével - engedélykötelessé kellene tenni, megfelelő szaktervező-tanácsadó háttér biztosításával;
- a településeken kallódó – közmunka keretében foglalkoztatható – szakembereket (kőműves, ács, asztalos, stb) a védendő épületek állagmegóvó, felújító tevékenységére kellene hasznosítani az Önkormányzatok – mint gazdálkodó szervezetek – vezetésével;
- a védendő épületállományról olyan – kataszter-szerű felmérést kell készíteni, amelyben a pillanatnyi állapot rögzítése mellett a szükséges beavatkozások időbeli sorrendjét is meg kell határozni.
- mindezekhez tényleges pénzforrások is hozzárendelhetők lennének az ún. falumegújító programok keretében, amelyeket az EU-előcsatlakozási és kohéziós programok célirányosan támogatnának-finanszíroznának, de valószínűleg ezek tervszerű előkészítésének hiánya ellehetetleníti majd igénybevételüket. Az előkészítési fázist – hozzáértő szakemberek irányításával – regionális területfejlesztési forrásokból kellene finanszírozni a kistérségi menedzser- hálózat bázisán.

Temetőinkről , avagy „...Hol sírjaink domborulnak...”

Védelemre szoruló emlékeink közül talán a legszembetűnőbb és legfájdalmasabb temetőink pusztulása. Területünkön a temetők egyházi tulajdonban maradtak, többségük a református egyház tulajdonában, de az odatemetkezéseknél a felekezetiesség már nem szempont.

Különös sorsra jutottak a II. Világháború előtt szinte minden településen megtalálható zsidó temetők, amelyek a holocaustot követően, részben tudatos rongálások, részben a természetes enyészet következtében pusztulni kezdtek, jellegzetes kő síremlékeiket részben ledöntötték, részben elhordták. A holocaustot túlélők zöme sem került vissza szülőhelyére, a kis temetők jelentős részét lassan visszahódította a természet.

A települések lélekszámának drasztikus csökkenése következtében a temetők „aktív” területe felére, harmadára csökkent; a lassan felhagyott temetői területek – zömében még fa sírjelei – lassan elkorhadtak, kidültek.

Az igazi arculatrombolás a temetők élő részében következett be. Míg korábban általános volt a maguk készített faragott fejfa, kő- vagy öntöttvas síremléket

kizárólag az állami hivatalnokok (jegyzők, segédjegyzők), tanítók, orvosok, papok sírjaira állítottak.

A múlt század hetvenes éveinek elején a még mindig szegény, de lassan anyagilag is konszolidálódó településeken egyre-másra jelentek meg a városi temetőkben évtizedek óta divatos műkő- és kő síremlékek, a családi sírokat abroncsba záró beton és vas kerítések, majd a 90-es évektől az import nemes kövekből (gránit, márvány) emelt síremlékek. Ekkorra már területünkön is jövedelmező foglalkozássá vált a sírköves szakma, sajátos „művészeti stílusukkal” átformálva, uniformizálva temetőinket.

A temetkezési szokások „racionalizálásával” megjelentek a ravatalozók, melyeket az elmúlt években sajátos stílusú előtetőkkel és hűtőládákkal láttak el. Ezzel az elhunyt házánál történő ravatalozás, virrasztás és siratás egy csapásra eltűnt.

Temetőink arculatán járványszerű gyorsasággal terjedt el az időtálló művirág koszorúk mindent elborító tömege. Halottak napja előtt a közeli városok művirágos hiénái mikrobuszokkal terítik praktikus portékáikat, hogy azután a műanyag krizantémok még a hó alól is hirdessék sajátos örökkévalóságukat.

Sajnos a temetők gyors arculatváltozása a temetési szokások drasztikus változásával párosult. Míg korábban a temetést családi keretek között, az ősi szokásokat apáról-fiúra átadva végezték, mára a temetkezési vállalkozók vették át a terepet. Ezek az alakulatok egyenruhában, céges autókkal, pontos koreográfia szerint kísérik végig az „utolsó utat”.

A halotti torok a szűk család közös ebédjévé, vacsorájává zsugorodtak, a temetésen megjelenteket a ravatalozó előtt felállított asztalokon kínálják meg enni- és innivalóval.

A fentieket Kunt Ernő: Temetők népművészete c. könyvében így foglalta össze: „Az átalakuló falvak lakosai már nem ragaszkodnak hagyományaikhoz, de új ízlés-normáik sem alakultak még ki, amelyek segítségével részt vehetnének egy új temetkezési kultúra létrehozásában.”

Temetőink népművészeti értékei utolsó óráikat élik. Ennek tudatában:

- haladéktalanul fel kell mérni jelenlegi állapotukat, sírjeleiket dokumentálni kell (fotó, rajz);
- minden településen meg kell találni a helyét a temetőkből tömegesen kikerülő, feleslegessé vált sírjelek összegyűjtésére, megmentésére;

- a helyi civil szervezeteket (faluszépítő egyesületek, baráti körök, stb) rá kell venni a temetkezési hagyományok megismerésére és továbbéltetésére.

Szőlőhegyeink végőrái

Területünkön a gyümölcsösök és szőlőhegyek története a középkor elejéig nyúlik vissza. Az itt termelt gyümölcs (szilva, alma, körte) és bor messze földön híres volt, egyes leírások szerint a borok minősége a hegyaljaiakkal vetekedett. A hanyatlás a peronoszpóra járvánnyal kezdődött a 19. század végén, ill. a 20. században felgyorsult, a múlt század 80-as éveire érte el mélypontját. A 90-es évek fordulatot hozott ezen területek hasznosításának történetében, megkezdődött a hétvégi-házasítási program. Ennek okai a következők voltak:

- a 80-as – 90-es évekre – a II. Világháború előtt született fáradhatatlan generáció fokozatos kihalásával – a szőlők-gyümölcsösök pusztulni kezdtek, egy részüket a természet visszavette;
- a területen folyó vadgazdálkodás-vadásztatás a nehéz munkával előállítható termékek szüretelhetőségét teljesen bizonytalanná tette, és ezt a „vadkár” korrekt kifizetése sem tudta kompenzálni.
- ezen területek megközelíthetősége nem javult, korábban gyalog, vagy fogattal, manapság az év nagy részében csak terepjáró járművel érhető el, ezzel kevés idős ember rendelkezik;
- a rendkívül olcsó telekárak miatt (40-50 eFt egy 500 □öles szőlő?!) távolabbi vidékekről úrgazdagok érkeztek, akik azonnal több szintes nyaralókat kezdtek emelni, tetőtér-beépítéssel, garázzsal;
- az önkormányzatok felismerni sem voltak képesek e területeket fenyegető veszélyt, a helyenként elkészült Általános rendezési tervek sem tartalmazzák ezen területek hathatós védelmét, jövőképét;
- a még meglévő présház-pince állomány felmérése, dokumentálása a települések zömében nem történt meg.

Biztató jelként értékelhetjük:

- A fiatalok közül néhány ismét eredeti funkciójában kívánja helyreállítani és művelni ősei szőlőjét, gyümölcsösét;
- A szőlők elkótyavetyélése lassul, az árak kezdenek emelkedni;
- Az ANP őshonos gyümölcsfa fajokat saját „génbankjában” gyűjt össze, és ezeket kívánja újratelepíteni;

- A szüreti napok hagyományainak felelevenítése egy kicsit pozitívan ráirányította a figyelmet ezekre a fantasztikus területekre, esetleges idegenforgalmi hasznosításukra.

A népi műemlékvédelem egy sajátos példája: Jósvafő

Míg a népi műemlékek védelme korábban egy-egy lakóház, műhely, vagy porta építményeire koncentrált, a szemlélet változása egyre inkább a falukép védelmét célozza meg, akár egy-egy utca, vagy egy egységes arculatú településrész kiválasztásával.

A továbbiakban szeretném bemutatni Jósvafő község Műemléki jelentőségű területté nyilvánításának tanulságos történetét, amelynek elemei – különösen az időbeni késlekedések negatív hatásai – tanulságként szolgálhatnak hasonló értékek eredményesebb megmentéséhez.

Dr Vargha László néprajztudós az ötvenes évek második felétől kutatta a település népi építészetének emlékeit.

1968-ban készült tanulmánya házról-házra meghatározta a megóvás teendőit, és javaslatot tett a fenntartást biztosító új funkciók kialakítására. A műemléki védettségre javasolt épületeken kívül két – viszonylag homogén falurészt „műemléki jelentőségű területnek” javasolt. Az egyedi védelmek zöme megvalósult, de védett terület nem jött létre.

A 70-es 80-as években néhány otromba, az utcásor látványát súlyosan károsító épületet emeltek a község leghangulatosabb patakparti, vízfelőli kapcsolattal is rendelkező pajtasorát magában foglaló utcájában, a hajdani Berecz soron.

Az Aggtelek községgel közös tanácsú község státusz évtizedei elhagyatottsága tovább rombolta az épített környezetet. Pozitív elemként ebben az időszakban egy új lakóövezet - az „új sor” - kifaragását értékelhetjük, megállítva a védelemre szoruló településrészbe beépített „kakukk-tojás-típusterv-házak” további szaporodását.

Az 1985-ben megalakult Nemzeti Park megvásárolt néhány védelemre javasolt lakóházat és ezeket többé-kevésbé szakszerűen helyreállította.. Ez a törekvés a telek- és házákat jelentősen megemelte (a hetvenes években 40 eFt-ért még belterületi ingatlant lehetett vásárolni!!!).

Igazán új fordulatot a 90-es évek eleje hozott. Civil szervezetek alakultak a községben (Jósvafőért Baráti Kör, Jósvafőért Alapítvány), egyre több lakóházat vásároltak olyan kiöregedett barlangkutatók, akiket személyes élményeik, a helyi lakosokkal kialakult baráti kapcsolatok a községhez fűzték..

Ezek eredőjeként egyre többekben fogalmazódott meg az igény a település megmenthető értékeinek megóvására, és ennek törvény általi szavatolására.

Az 1992-ben készült Általános Rendezési Terv részben gyenge, uniformizált, a helyi adottságokat, specialitásokat figyelembe nem vevő tartalma miatt nem válhatott a tervszerű védelem iránytűjévé, bár a képviselő testület nem is fogadta el.

1993-ban Dr. Varga Lajosné – az Ybl Miklós Műszaki Főiskola tanárának és az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Népi Építészeti Osztálya fiatal mérnökének – Zsanda Zsoltnak – a szervezésében 3 éven át felmérő táborokat szerveztek főiskolások részvételével. A lelkes, szakszerű munka eredményeként 3 kéziratos kötetben a védendő épületek zömét dokumentálták, kiegészítve azok fotódokumentációjával.

Ez a dokumentációs munka képezte az alapját annak a programjavaslatnak, amely a műemléki jelentőségű terület kijelölését, határainak pontosítását és végeredményét tekintve a nemzeti kulturális örökség minisztere 11/1999 (VIII.18.) NKÖM rendeletében öltött testet:

Jósvafő község területén műemléki jelentőségű terület és annak műemléki környezete védetté nyilvánításáról címmel.

A napokban elfogadásra kerülő Általános Rendezési Terv már e törvényre építve fogalmazódott, reményeink szerint magában foglalva mindazokat a biztosítékokat, amelyek a magas szinten védett természeti környezet után az épített környezet emlékeinek védelmét is biztosíthatják a 21. században.

A törvény betűjének valósággá válását szolgálja a Nemzeti Kulturális Örökségvédelmi Hivatal munkatársai által készített „Műemléki értékvizsgálat”, amely iránytűként szolgálhat a település remélt megújításában (4. ábra).

Új tájházi funkciók keresése

Az Aggteleki Nemzeti Park területén 2002-ig egyetlen tájház – struktúráját tekintve inkább falumúzeum – működött, az 1994-ben alapított jósvafői. A legközelebbi tájházak a NP területén kívüli Gömörszőlősön (30 km-re), ill Edelényben (45 km-re) találhatóak. Ez évben Aggtelek község Önkormányzata létrehozta az Aggteleki Tájházat, amelyet a 2002. évi Gömör-Tornai Fesztivál keretében nyitottak meg július végén. Előadásomban elsősorban a jósvafői tájház elmúlt nyolc évének útkeresésével és szerény eredményeivel kívánok foglalkozni, tekintettel arra, hogy ezt én alapítottam, majd fejlesztettem szerény lehetőségeim szerint.

A jósvafői falumúzeum jövőjének zálogát abban láttam, hogy sikerüljön elfogadtatni a létét az ott lakókkal. Ennek jó keretet biztosított az 1993-óta évente megrendezett, és egyre gazdagabb programot biztosító falunapok rendezvénysorozata, amelynek több programját itt tartottuk, ill. tartjuk.

Az 1890-ben épült porta csűrjében kialakított kamaraszínpad az eredeti funkció zavarása nélkül 20 perc alatt 60 fő kényelmes műélvezetét biztosíthatja, de az ez évi sikeres kísérlet alapján a színpaddá alakított nézőtér összekapcsolva a porta udvarával már 150 fő befogadását is lehetővé teszi. Ez az épített környezet hangulatos háttérrel biztosít akár népszínművek (Kocsonya Mihály házassága, Karnyóné, avagy a két szeleburdiak), akár más klasszikus színművek (Szent Iván éji álom) előadásához.

Minőségileg új szint sikerült vinnünk az állami ünnepek átformálásába is ezzel a helyszínnel, akár március 15-ke, akár október 23-ka esetében. A település kultúrháza annyira magába szívta az elmúlt 40 év magánéletet kollektivizáló, sematizáló szabvány ünnepségeinek hangulatát, hogy ez az újszerű környezet a megújulás forrásává válhatott.

Népszerűvé váltak a környéken működő barlangkutatók külföldi expedícióiról tartott előadások, amelyek általában kellemes hangulatú, kötetlen beszélgetésekkel zárulnak. Ezeken a programokon egyre több falubeli vesz részt, de nem ritkák az itt üdülő vendégek sem.

A gyermekeknek rendezett húsvéti játszóházak egész napos programjai már a környező településekről is vonzza a színvonalas időtöltésre vágyó kicsiket és nagyokat.

Sikeresen rendeztünk már itt kisebb konferenciákat (megyei tájházak találkozója, a Sajó-Bódva köze periodikái szerkesztőinek találkozója, idegenforgalmi barlangok világtalálkozója, stb), ezek mind-mind rangot adnak ennek a helyszínek.

Két év óta új funkcióval gazdagodott épületegyüttesünk, egyre több család tartja itt a temetések utáni a hajdani halotti tort pótló – vendéglátással is párosuló – családi-rokoni összejövetelét. Mindezek az események egyre jobban hozzájárulnak ahhoz, hogy a település lakói magukénak tekintsék ezt a közösségi célú objektumot, lelkesen hozzák el ide korábban elköltözött rokonaikat, ismerőseiket. A negyedik betelt vendégkönyvünk érdekes és biztató olvasmány!

A jósvafői tájház látogatottsága 2001-ben már meghaladta a négyezret. Új kezdeményezésként 2 év óta működik a Faluséta program. Ennek keretében – a nemzeti park szervezésében – helyi, zömében közmunkás, érettségizett fiatalok vezetnek végig az érdeklődőket a Baradla-barlang jósvafői bejáratától a falu nevezetességein. A séta hossza a rendelkezésre álló időtől és az időjárástól függ. Ez a szolgáltatás egyre népszerűbb. Egyre többen igénylik az előre megrendelhető kenyérsütést, amelynek több fázisába (dagasztás, kiszakítás, bevetés) rendre bekapcsolódhatnak.

A teljesség kedvéért el kell mondanom, hogy bár a jósvafői tájház társasági tulajdonban van, állandó személyzetét (1 fő) az Önkormányzat biztosítja.

Bízom abban, hogy sikerült bemutatnom Önöknek az Aggteleki Nemzeti Park népi műemlékvédelmi helyzetének néhány problémáját, és talán a megfogalmazott javaslatok is továbbgondolkodásra készítetik a megjelent szakembereket.

Irodalom:

- [1] Hadobás Sándor: Az Aggteleki Nemzeti park és környéke – Kultúrtörténeti értékei – I. – Építészeti emlékek; ANP Jósvafő, 2001.
- [2] Kunt Ernő: Temetők az Aggteleki-karszt falvaiban ; Debrecen, 1978.
- [3] Kunt Ernő: Temetők népművészete ; Corvina Kiadó, Bp., 1983
- [4] Szablyár P.- Szmorad F.: Jósvafő – település a források és barlangok völgyében ; Jósvafő, Polgármesteri hivatal; 2000.
- [5] Szabó Ferenc (szerk.): Békési életrajzi kislexikon – a reformáció korától a XX. század végéig (Békési Városvédő és Szépítő Egyesület, Békés 2001)
- [6] Az Aggteleki Nemzeti Park kezelési terve (1996); 1997. január Jósvafő
- [7] Dr Tardy János: Az Aggteleki Nemzeti Park ; Mezőgazda Kiadó Budapest, 1997.
- [8] Dr. Vargha László: Jósvafő község települése, műemléki együtteseinek és műemlékeinek védelme (Budapest, 1968)
- [9] Zsanda Zsolt: A régió népi műemlékeinek védelméről – Műemléklap; 2001. március-április, p= 12-13.

